

Панов А. В.

*кандидат історичних наук., професор,
завідувач кафедри міжнародної політики
Ужгородського національного університету*

Кушчак А. В.

*студент
Ужгородського національного університету*

Panov Alen

*Candidate of Historical Sciences,
Chair of the Department of International Politics
Uzhhorod National University*

Kushchak Artem

*Student
Uzhhorod National University*

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ФОНДІВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ, ГРУЗІЇ, МОЛДОВИ)

Анотація. У статті досліджено особливості впливу європейських фондів на розвиток економіки (на прикладі України, Грузії, Молдови). Розкрито особливості діяльності європейських структурних та інвестиційних фондів, у тому числі Європейського фонду для Південно-Східної Європи (EFSE) та Ініціативи EU4Business, яка охоплює всі програми підтримки з боку ЄС для малих і середніх підприємств (МСП). Виокремлено особливості функціонування розглянутих європейських структурних та інвестиційних фондів. Охарактеризовано сучасний стан економіки аналізованих країн. Визначено принципи, правила організації регіональної політики, стандарти фінансування політики регіонального розвитку та стандарти для оцінки реалізації проектів європейських фондів розвитку. Визначено, що фонди регіонального розвитку фінансують проекти, спрямовані на зміцнення економічної та соціальної згуртованості у ЄС, коригування дисбалансів між її регіонами. Досліджено, що Європейський фонд для Південно-Східної Європи сприяє економічному розвитку та процвітання країн Південно-Східної Європи та Східного партнерства через інвестиції в успіх мікро- та малих підприємств тощо.

Ключові слова: економіка, європейські фонди, фінансування економіки, економіка України, економіка Грузії, економіка Молдови, розвиток економіки країни.

Вступ та постановка проблеми. Для ефективної реалізації загальних принципів політики згуртування Європейський Союз резервує відповідні структурні фонди у своїх довгострокових планах, які зараз функціонують спільно як європейські структурні та інвестиційні фонди, у тому числі Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Фонд згуртованості, Європейський фонд для Південно-Східної Європи (EFSE) та інші інституції. Програми, що реалізуються в рамках політики згуртованості, сьогодні є інструментом дуже вагомого впливу на регіональну політику, що проводиться у державах-членах, а також, що особливо важливо, матиме велике значення в майбутніх відносинах з Україною та іншими країнами, які прагнуть приєднатися до структур спільноти. Тому актуальним є вивчення особливостей впливу європейських фондів на розвиток економіки на прикладі України, Грузії та Молдови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей впливу європейських фондів на розвиток економіки країн присвячено роботи таких учених, як Л. Лимонов [1], О. Русецька [1], Б. Жихаревич [1], Н. Одинг [1] та ін. Під час написання роботи було опрацьовано матеріали офіційного сайту Фонду розвитку EFSE [4] та офіційного сайту НАБУ [3]. Також опрацьовано Інтернет-ресурси, сайти посольств України в Грузії [5] та в Республіці Молдова [6].

Метою даної роботи є дослідження особливостей впливу європейських фондів на розвиток економіки (на прикладі України, Грузії, Молдови).

Результати дослідження. Європейський Союз об'єднує країни з різним економічним і господарським розви-

тком. Для того щоб ліквідувати розрив між державами-членами і пришвидшити прогрес у менш розвинених країнах, було створено систему фінансових внесків, які перерозподіляються між ними. Зокрема, розглянемо особливості діяльності Європейського фонду для Південно-Східної Європи та Ініціативи EU4Business, яка охоплює всі програми підтримки з боку ЄС для малих і середніх підприємств (МСП) [8].

Так, європейські фонди розвитку фінансують проекти, спрямовані на зміцнення економічної та соціальної згуртованості в ЄС, коригування дисбалансів між її регіонами. Зокрема, здійснюють:

- пряме інвестування компаній (зокрема, малі та середні підприємства) з метою створення постійних робочих місць;
- фінансування інфраструктури для досліджень та інновацій, телекомунікацій, охорони навколишнього середовища, енергетики та транспорту;
- вкладення коштів у фінансові інструменти (фонди ризикового капіталу, фонди місцевого розвитку і т. д.) для підтримки регіонального та місцевого розвитку і зміцнення співпраці між містами і регіонами;
- заходи технічної допомоги тощо [1].

Європейський фонд для Південно-Східної Європи (EFSE) є одним із найбільших у світі фондів фінансування розвитку. Його завдання – сприяння економічному розвитку та процвітання країн Південно-Східної Європи та Східного партнерства через інвестиції в успіх мікро- та малих підприємств, а також у поліпшення умов життя для приватних домогосподарств. Оскільки доступ до фінансових послуг є ключовим чинником у розвитку

цього сегменту, EFSE зосереджується на допомозі місцевому фінансовому сектору у зміцненні його спроможності забезпечувати відповідальне фінансування для цієї цільової групи. Окрім інвестиційної діяльності за допомогою місцевих партнерів, EFSE підтримує власну Програму розвитку, у рамках якої організуються тренінги, надається технічна допомога та інша нефінансова підтримка підприємцям і установам.

Європейський фонд для Південно-Східної Європи був створений Німецьким банком розвитку KfW за фінансової підтримки Федерального міністерства економічної співпраці та розвитку Німеччини (BMZ) та Європейської комісії. Як перше державно-приватне партнерство свого роду EFSE отримує капітал від донорських установ, міжнародних фінансових інституцій та приватних інституційних інвесторів [2].

Фонд розвитку EFSE надає індивідуальну технічну допомогу, навчання та іншу підтримку установам, організаціям та окремим особам у фінансовому секторі та ширшій екосистемі. Розширюючи можливості, відкриваючи доступ до ресурсів, пропагуючи найкращі практики сталого фінансування тощо, Фонд розвитку примножує вплив та охоплення фонду, створюючи умови для процвітання сталого підприємництва.

Ключові цифри від часу заснування Фонду EFSE у 2006 р. по 2021 р. наведено на рис. 1.

Як показано на рисунку, кількість реалізованих проєктів становила 542, загальний обсяг фінансування проєктів – 33,8 млн євро. Усього обслуговуються 147 установ, а прямі бенефіціари технічної допомоги налічують 37 260 бенефіціарів.

Фонд розвитку тісно співпрацює з об'єктами інвестування фонду, щоб заздалегідь визначити їхні потреби у розбудові потенціалу та разом розробити індивідуальний пакет технічної допомоги.

Академія підприємництва EFSE – це ініціатива Фонду розвитку, яка надає пряму підтримку малому бізнесу по всій Південно-Східній Європі та Східному регіону ЄС. Академія підприємництва EFSE надає самозайнятим особам необхідні інструменти для досягнення успіху у дузі EFSE як «Фонду підприємництва» [4].

EFSE DF сприяє інклюзивному фінансуванню, підтримуючи партнерів – кредитні організації у їхньому шляху до оцифрування та інтеграції цифрових технологій для підвищення конкурентоспроможності, операційної ефективності та спроможності обслуговувати клієнтів, забезпечуючи при цьому відповідальне управління даними.

EFSE DF співпрацює з регулюючими органами для розроблення інноваційних центрів та перевірки інноваційних підходів, таких як регуляторні пісочниці для сприяння просуванню фінансових технологій. Окрім того, EFSE DF підтримує розвиток екосистем, щоб сприяти розвитку фінтех-компаній, які мають потенціал розширити доступ до

фінансування для груп, які не мають достатнього обслуговування. Fintechs є невід'ємною частиною зростання захоплюючих інновацій у фінансовому секторі [4].

- поліпшення видимості та контактів серед інвесторів;
- взаємодія з діловими партнерами та фінансовими установами;
- доступ до цінного навчання.

Фонд розвитку EFSE пропонує фінансову підтримку для тренінгів, візитів для ознайомлення або консультацій, щоб допомогти поліпшити ділові операції, наростити потенціал та отримати доступ до бізнес-можливостей, продовжуючи при цьому зосереджуватися на фінансовому залученні на недостатньо обслуговуваних ринках [4].

Ініціатива Фонду EFSE EU4Business охоплює всі програми підтримки з боку ЄС для малих і середніх підприємств (МСП) у країнах Східного партнерства, що об'єднує ЄС із його державами-членами та шість країн-партнерів: Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову та Україну.

За рахунок внесків із боку ініціативи Європейського Союзу EU4Business у розмірі 44 млн євро та німецького Федерального міністерства економічної співпраці та розвитку Німеччини (BMZ) у розмірі 12 млн євро нові акції типу L будуть використані для посилення фінансування в місцевій валюті, зокрема у країнах Східного партнерства. Водночас ЄС зробив додатковий внесок у розмірі 5 млн євро до акцій EFSE типу С. Сукупне фінансування в розмірі 61 млн євро допоможе фонду перебрати на себе валютні ризики для захисту цільової групи EFSE, а саме: мікро- та малих підприємств (ММП) і приватних господарств із низьким доходом від коливань обмінного курсу та сприяння сталому економічному зростанню в регіоні, зокрема в Україні, Грузії та Молдові [2].

Розглянемо стан економічного розвитку країн на сучасному етапі.

Так, після укладення Угоди про асоціацію з ЄС та створення всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС (набрала чинності 1 вересня 2014 р.) Грузія йде шляхом до європейської інтеграції. Імплементация положень Угоди про асоціацію з ЄС та гармонізація законодавства з нормами ЄС забезпечує політичну, економічну та фінансову підтримку з боку ЄС, сприяє стабільності та привабливості інвестиційного клімату країни. Стратегічно важливим для сталого розвитку Грузії є участь країни у ініціативі КНР «Один пояс, один шлях», що забезпечує розвиток транспортної інфраструктури та логістичних коридорів, зокрема мультимодальних залізничних перевезень і збільшення інтенсивності регулярних маршрутів через Транскаспійський міжнародний транспортний маршрут. Грузія має диверсифіковану структуру ВВП, яка дає змогу забезпечувати щорічне зростання економіки до 5% (протягом трьох років до поширення пандемії коронавірусу). За підсумками 2020 р. ВВП Грузії скоротився на 6,1% порівняно з 2019 р. Цінова стабільність є фундаментальною передумовою для поступального та стійкого розвитку економіки Грузії. Із метою підтримання стабільності цін та мінімізації коливань економічного зростання грошово-кредитна політика Національного банку Грузії базується на режимі таргетування інфляції, цільовий показник якої встановлено на рівні 3% на 2019–2021 рр. [3].

На економічну ситуацію Республіки Молдова у 2020 р. значний вплив також мала пандемія COVID-19, до поширення якої економіка країни не була готова. У результаті ВВП країни за 2020 р. становив у поточних цінах 206,3 млрд лей (близько 11,9 млрд дол. США),

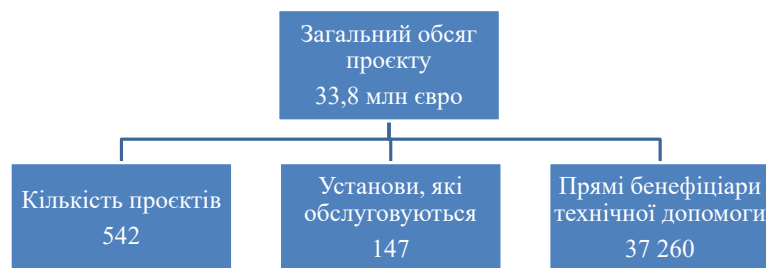

Рис. 1. Ключові цифри від часу заснування Фонду EFSE у 2006 р. по 2021 р. [4]

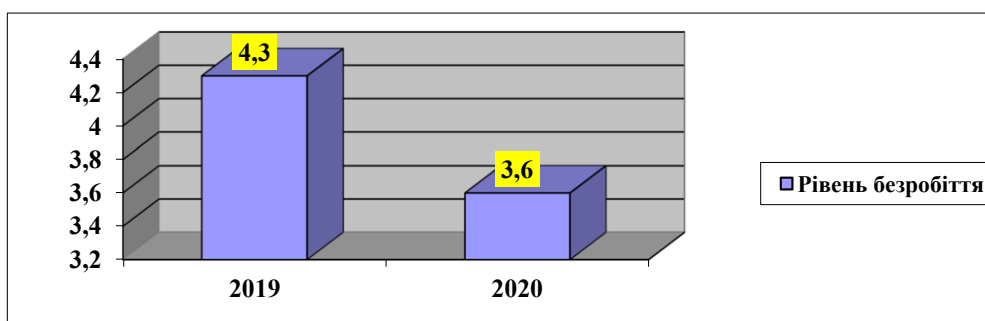

Рис. 2. Рівень безробіття Республіки Молдова за 2019–2020 рр. [3]

зменшившись порівняно з 2019 р. на 7,0%. ВВП на душу населення за вказаний період становив близько 3,96 тис. дол. США [3].

За даними Національного агентства зайнятості Республіки Молдова, чисельність офіційно зареєстрованих безробітних станом на кінець 2020 р. становила 31,8 тис. осіб.

Як видно з рис. 2, рівень безробіття Республіки Молдова у 2020 р. знижувався і на кінець року становив 3,6% (на кінець 2019 р. – 4,3%).

Щодо України, то у другому півріччі 2021 р. на українську економіку впливатимуть такі головні чинники:

- нова хвиля COVID-19;
- світове підвищення цін;
- можливий неврожай [3].

За даними Державної служби статистики, Індекс споживчих цін (ІСЦ) у серпні 2021 р. зменшився на 0,2% м/м. Показник серпневої дефляції був ідентичним минулорічному, що зумовило збереження річного темпу зростання ІСЦ на рівні 10,2% р/р. НБУ збільшив облікову ставку до 8,5% річних.

Разом зі збільшенням ставки НБУ припинив довгострокове рефінансування та свої процентної ставки, а також скоротив максимальний термін кредитів рефінансування з 30 до 90 днів. Після цього Рада НБУ ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики на 2022 р. і середньострокову перспективу, де закріплено послідовність політики інфляційного таргетування, яку впроваджує Національний банк України. А Верховна Рада ухвалила у першому читанні законопроект, що закріплює цінову стабільність як мету грошово-кредитної політики. Валові резерви перевищили 30 млрд дол., чисті – 20 млрд.

Завдяки глобальному розподілу спеціальних прав запозичення (СПЗ), здійсненому МВФ, Україна у серпні 2021 р. наросила міжнародні резерви на 2,7 млрд дол. (+9,2% м/м), до 30,6 млрд дол., що є максимумом із 2012 р. Чисті резерви сягнули 21,4 млрд дол., що також є багаторічним максимумом. Варто зазначити, що ці обсяги вже суттєво скоротилися через великі боргові виплати у першій половині вересня, проте валові резерви досі перевищують 30 млрд дол., а чисті – 20 млрд дол. [3].

Уряд планує скорочення бюджетного дефіциту у 2022 р.

За словами прем'єр-міністра України, дефіцит державного бюджету в 2022 р. планується в обсязі 188 млрд грн, що становить 3,5% прогнозованого урядом обсягу ВВП України наступного року (5368 млрд грн). Проект передбачає асиметричне зростання доходів і видатків (на 15%

та 8% до показників чинного держбюджету – 2021 відповідно), що і дасть змогу суттєво скоротити дефіцит [3].

Отже, програми, що реалізуються в рамках політики згуртованості ЄС, сьогодні є інструментом дуже вагомому впливу на регіональну політику, що проводиться у державах-членах, а також, що особливо важливо, матиме велике значення в майбутніх відносинах з Україною та іншими країнами, які прагнуть приєднатися до структур спільноти.

Зокрема, стосовно співпраці країн варто зазначити, що з 2021 р. розпочинає діяльність «Асоційоване тріо» в рамках європейської інтеграції України, Грузії та Молдови. 19 липня 2021 р. Президент України Володимир Зеленський здійснив робочий візит до Грузії з метою започаткування діяльності формату «Асоційованого тріо» України, Грузії та Молдови на рівні глав держав. Це тристоронній формат посиленої співпраці з європейською інтеграції, який підкреслює європейські прагнення трьох асоційованих партнерів ЄС та їхні амбіції стати членами Євросоюзу. Лідери ЄС висловили необхідність подальшого поглиблення та активізації політичних, економічних та міжлюдських зв'язків та співпраці зі Східними партнерами з метою підвищення їхньої стійкості, а також визнали європейські прагнення та європейський вибір асоційованих партнерів [7].

Висновки. Отже, європейські фонди регіонального розвитку сприяють зміцненню економічної, соціальної і територіальної єдності, будівництву інфраструктури та створенню інвестицій, пов'язаних із виникненням робочих місць. Європейський фонд регіонального розвитку фінансує проекти, спрямовані на зміцнення економічної та соціальної згуртованості в Європі, коригування дисбалансів між її регіонами. Хоча Україна, Грузія та Молдова не можуть отримувати фінансування напряму з Європейського фонду регіонального розвитку, держави можуть приймати участь у деяких програмах територіальної співпраці. До 2027 р. фонд дасть змогу інвестувати в Європу та її регіони, зокрема інвестиції будуть спрямовані також в економіку України, Грузії та Молдови. Ініціатива Фонду EFSE EU4Business охоплює всі програми підтримки з боку ЄС для малих і середніх підприємств Грузії, Молдови та України. Тристоронній формат посиленої співпраці з європейською інтеграції «Асоційоване тріо» України, Грузії та Молдови відображає прагнення усіх трьох країн, що вже є асоційованими партнерами ЄС, увійти до Європейського Союзу і передбачає посилену співпрацю, координацію та діалог між міністерствами закордонних справ трьох країн.

Список використаних джерел:

1. Региональная экономика и пространственное развитие : учебник для бакалавриата и магистратуры : в 2-х т. / Л. Лимонов, О. Русецька, Б. Жихаревич, Н. Одинг ; 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт, 2017. Т. 1. 382 с.
2. Нова підтримка з боку ЄС для Європейського фонду для Південно-Східної Європи сприятиме збільшенню кредитування в національній валюті. 2019. URL: <https://eu4business.org.ua/news/new-eu-backing-for-european-fund-for-southeast-europe-to-boost-local-currency-lending/>.

3. Офіційний сайт НАБУ. 2021. URL: <https://nabu.ua/ua/makroekonomichniy-analiz-na-14-veresnya-2021-roku.html>.
4. Офіційний сайт Фонду розвитку EFSE. 2021. URL: <https://www.efse.lu/the-development-facility>.
5. Посольство України в Грузії. 2021. URL: <https://georgia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/torgovelo-ekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-gruziyeyu/ekonomika-ta-biznes-klimat-gruziyi>.
6. Посольство України в Республіці Молдова. 2021. URL: <https://moldova.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/137-ukrainsko-moldovskoje-torgovo-ekonomicheskoje-sotrudnichestvo/ekonomika-ta-biznes-klimat-respubliki-moldova>.
7. Україна, Грузія та Молдова започаткували «Асоційоване тріо». 2021. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4134>.
8. Фонди та інші форми фінансової допомоги Європейського Союзу. 2021. URL: <http://sk-ua.org/uk/фонди-та-інші-форми-фінансової-допомоги/>.

References:

1. Limonov L., Rusetska O., Zhikharevich B., Oding N. (2017) Regional economics and spatial development in 2 volumes: a textbook for bachelor's and master's degrees [Региональная экономика и пространственное развитие в 2 т.: учебник для бакалавриата и магистратуры]. 2nd ed., Reworked. and ext. T. 1. Moscow: Yurayt, 2017. 382 p.
2. New EU support for the European Fund for South-Eastern Europe will help increase lending in the national currency [Nova pidtrymka z boku YeS dlya Yevropejskogo fondu dlya Pivdenno-Sxidnoyi Yevropy spryyatyme zbilshennyu kredituvannya v nacionalnij valyuti]. 2019. URL: <https://eu4business.org.ua/news/new-eu-backing-for-european-fund-for-southeast-europe-to-boost-local-currency-lending>.
3. NABU official website [Oficijnyj sajt NABU]. 2021. URL: <https://nabu.ua/en/makroekonomichniy-analiz-na-14-veresnya-2021-roku.html>.
4. Official site of the EFSE Development Fund [Oficijnyj sajt Fondu rozvytku EFSE]. 2021. URL: <https://www.efse.lu/the-development-facility>.
5. Embassy of Ukraine in Georgia [Posolstvo Ukrayiny v Gruziji]. 2021. URL: <https://georgia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/torgovelo-ekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-gruziyeyu/ekonomika-ta-biznes-klimat-gruziyi>.
6. Embassy of Ukraine in the Republic of Moldova [Posolstvo Ukrayiny v Respubliki Moldova]. 2021. URL: <https://moldova.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/137-ukrainsko-moldovskoje-torgovo-ekonomicheskoje-sotrudnichestvo/ekonomika-ta-biznes-klimat-respubliki-moldova>.
7. Ukraine, Georgia and Moldova have launched the Associated Trio [Ukrayina, Gruzija ta Moldova zapochatkuvaly «Asocijovane trio»]. 2021. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4134>.
8. Funds and other forms of financial assistance of the European Union [Fondy ta inshi formy finansovoyi dopomogy Yevropejskogo Soyuzu]. 2021. URL: <http://sk-ua.org/en/funds-and-other-forms-of-financial-assistance>.

ВЛИЯНИЕ ЕВРОПЕЙСКИХ ФОНДОВ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ (НА ПРИМЕРЕ УКРАИНЫ, ГРУЗИИ, МОЛДОВЫ)

Аннотация. В статье исследуются особенности влияния европейских фондов на развитие экономики (на примере Украины, Грузии, Молдовы). Раскрыты особенности деятельности европейских структурных и инвестиционных фондов, в том числе Европейского фонда Юго-Восточной Европы (EFSE) и Инициативы EU4Business, которая охватывает все программы поддержки со стороны ЕС для малых и средних предприятий (МСП). Выделены особенности функционирования рассмотренных европейских структурных и инвестиционных фондов. Охарактеризовано современное состояние экономики рассматриваемых стран. Определены принципы, правила организации региональной политики, стандарты финансирования региональной политики и стандарты для оценки реализации проектов европейских фондов развития. Определено, что фонды регионального развития финансируют проекты, направленные на укрепление экономической и социальной сплоченности в ЕС, корректировки дисбалансов между ее регионами. Доказано, что Европейский фонд для Юго-Восточной Европы способствует экономическому развитию и процветанию стран Юго-Восточной Европы и Восточного партнерства через инвестиции в успех микро- и малых предприятий и тому подобное.

Ключевые слова: экономика, европейские фонды, финансирование экономики, экономика Украины, экономика Грузии, экономика Молдовы, развитие экономики стран.

THE INFLUENCE OF EUROPEAN FUNDS ON THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY (ON THE EXAMPLE OF UKRAINE, GEORGIA, MOLDOVA)

Summary. The article examines the features of the influence of European funds on economic development (on the example of Ukraine, Georgia, Moldova). The specifics of the European Structural and Investment Funds, including the European Fund for South-Eastern Europe (EFSE) and the EU4Business Initiative, which covers all EU support programs for small and medium-sized enterprises (SMEs), are revealed. EFSE is a pioneering impact investment fund. Its blended finance structure set a precedent for combining capital from public and private investors in order to mobilise more resources for sustainable development. EFSE's solid, fifteen-year track record in expanding financial inclusion has made it a role model for development finance. The EU4Business initiative covers all EU support programs for small and medium-sized enterprises (SMEs) in the Eastern Partnership countries, which unite the EU with its Member States and six partner countries: Azerbaijan, Belarus, Armenia, Georgia, Moldova and Ukraine. Peculiarities of functioning of the considered European structural and investment funds are singled out. The current state of the economy of the analyzed countries is characterized. The principles, rules of organization of regional policy, standards of financing of regional development policy and standards for evaluation of realization of projects of European development funds are defined. It is determined that the regional development funds finance projects aimed at strengthening economic and social cohesion in the EU, correcting imbalances between its regions. It has been studied that the European Fund for South-Eastern Europe contributes to the economic development and prosperity of the countries of South-Eastern Europe and the Eastern Partnership through investments in the success of micro and small enterprises, etc.

Key words: economy, European funds, financing of economy, economy of Ukraine, economy of Georgia, economy of Moldova, development of economy of countries.